

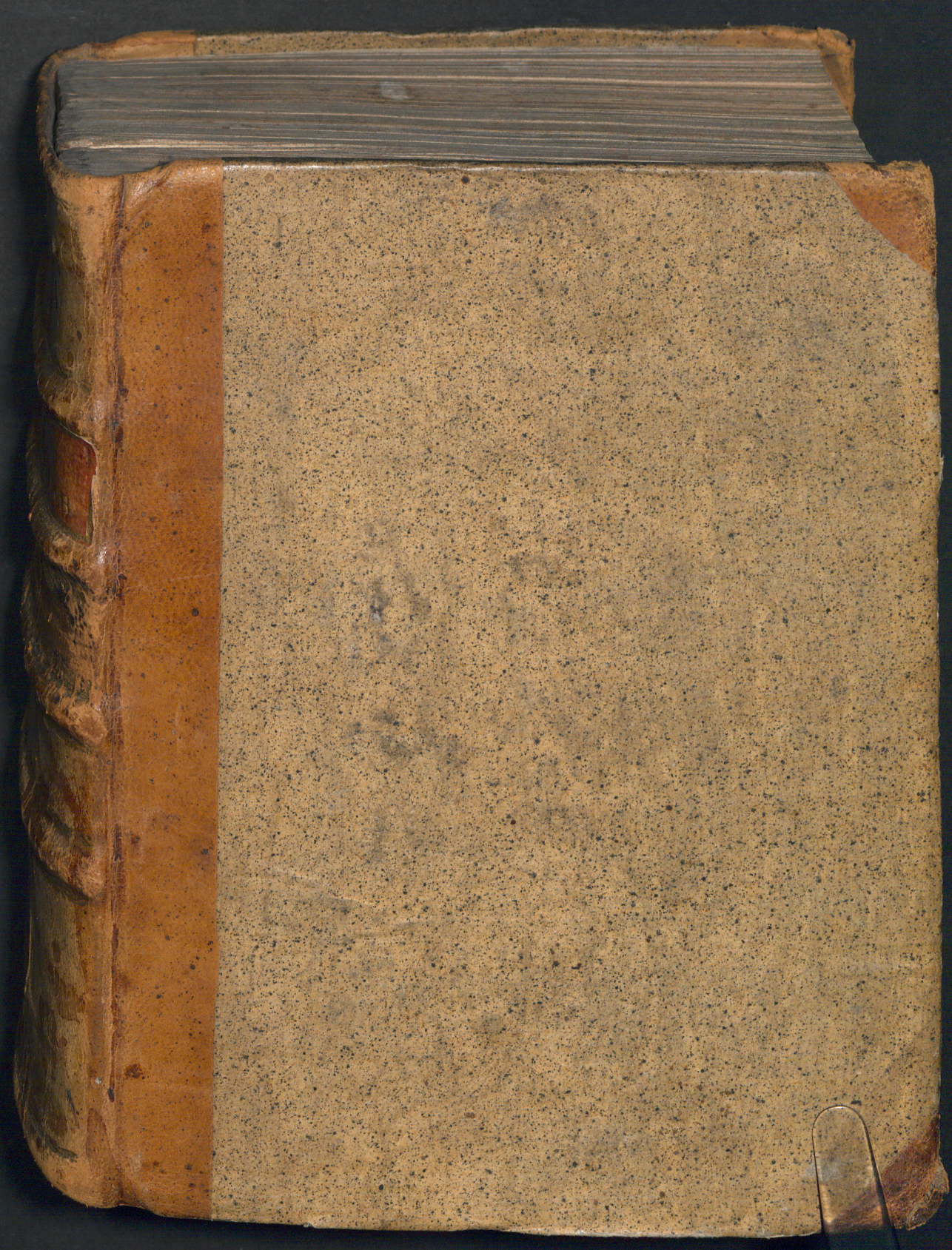
Dissertatio Philosophica De Idea Mundi Generali

[Schwerin]: Typis Bærensprungianis, 1756

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn178852781X>

Druck Freier Zugang

K. K. 2 (161.)

LIBRARIUS
L. FRANZISGERE
C. D. T. M. S. S.

Favente Deo Chm. M. S.

1748

Christoph. Konrad. Schulze Vro.

M. ANTONIO MATTHEI I. O. D. R. M.

Math. Phys. Acad. Sci. Berlin

13

DISSERTATIO PHILOSOPHICA

DE

IDEA MUNDI

GENERALI,

QUAM, PRAESIDE

IOANNE CHRISTIANO CLEMANNO,

LYC. CATH. SUER. CONRECTORE,

DIE 7 APRILIS MDCCLVI

HORIS POSTMERIDIANIS

DEFENDET

CHRISTIAN FRIDERICH BERNER,

SUERINENSIS.

TYPIS BÆRENSPRUNGIANIS.

Handwritten scribbles

DISSERTATIO PHILOSOPHICA

DE

IDEA MUNDI

GENERALI

QUAM PRÆSIDIO

IOHANNIS CHRISTIANO CLEMANNI

ING. CAES. SUEV. CONJECTORE

DIE APRILIS AIDGELVI

HORIS POSTMERIDIANIS

DEFINDET

CHRISTIANO FRIDERICO BERNH.

SUPERINTENDENS

TYPI BERNHARDI LANGIANI

V I R O
PRÆCLARISSIMO, CONSULTISSIMO, DOCTISSIMO,
COMITI PALATINO CÆSAREO SPECTABILISSIMO,
J. V. DOCTORI DIGNISSIMO,
ADVOCATO IN SUMMIS DICASTERIIS MEGALOPOLITANIS
CELEBERRIMO,
DOMINO, DOMINO
CHRISTOPHORO HENRICO
BERNERO,

PATRI SUO, OMNI HONORIS AC PIETATIS CULTU
AD VRNAS VSQUE DEVENERANDO, HOC LITTERARUM

SPECIMEN

OFFERT

RESPONDENS.

VIRO

PRACI ARRISSIMO, CONSULTISSIMO, DOCTISSIMO,

COMITI PALATINO CAESAREO SPECTABILISSIMO,

J. V. DOCTORI DIGNISSIMO,

ADVOCATO IN SUMMIS DICASTERIIS MEGALOPOLITANIS

CELEBRISSIMO,

DOMINO, DOMINO

CHRISTOPHORO HENRICO

BERNERO,

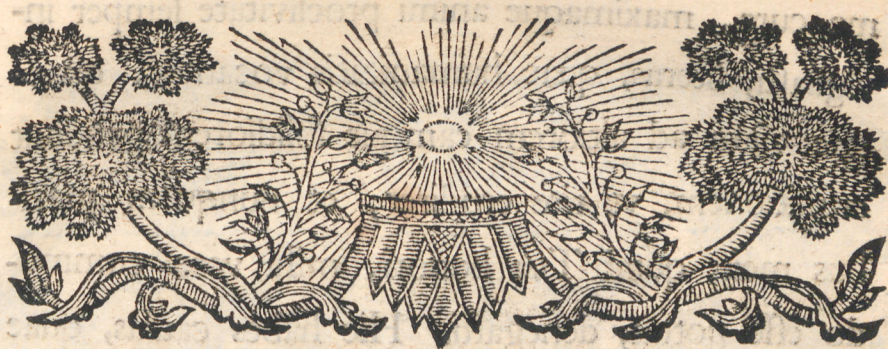
PATRI SUO, OMNI HONORIS AC REVERENTIAE CULTU

AD VIKAS USQUE DEVEHENDO, HOC LITTERARUM

TESTAMENTUM

OTTE

TESTAMENTUM

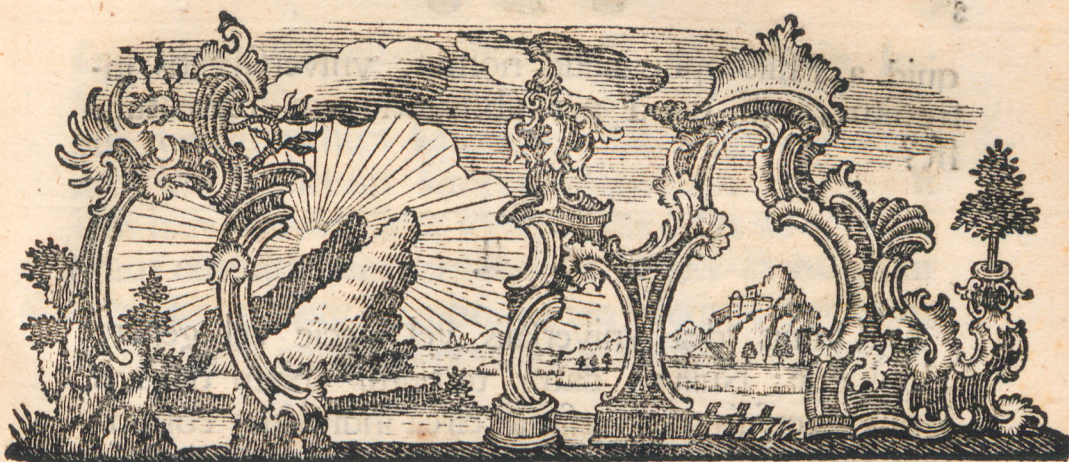
rimos hosce studiorum fructus leves
fatis et nondum maturos TIBI, PA-
TER DEVENERANDE, vouere, sacrosque
dicare, quum ausus sim, vix spero, me temeritatis
notam effugere posse et suspensionem, nisi aliquid
faltem excufationis loco adferam. Sunt multa
eaque maxima, quibus me iam a primis aetatis
meae annis cumulasti, beneficia, quorum si animo
meo oblivionem inhaerere sinerem, nomine filii
aeque ac amore Tuo sane indignus forem. Maxi-

A 3

ma

ma cura, maximaque animi proclivitate semper in-
vigilasti, literas, quae humanitatis vocantur, quae-
que viam ad altiorem eamque solidiorem pandunt
eruditionem, vt rite erudirer, et nunquam preci-
bus meis, quod TIBI honori, mihi vero commo-
do esse potuit, denegasti. Hic habes causas, quae
ad hoc publicum gratissimae meae mentis testimo-
nium exstruendum me impulerunt. TE pro TVA
humanitate id aequi bonique consulturum, meque
Tvo paterno amore porro dignum aestimatu-
rum, certissime confido.

§. I.

Quia mundi idea, quam recentiores philosophi, praesertim Wolffii rationem philosophandi qui imitantur, in Cosmologia substernunt, et ex qua reliquas, quae ad Cosmologiam pertinent, doctrinas deducunt, per modum abstractionis formata esse dicitur a): Sine vlla erroris formidine, eam vniuersalem esse ideam, colligere possumus. Nam quid

a) Baumcisterus §. 391. Metaph. " Quare si distinctam completamque mundi generatim spectati notionem formare velis, opus est, vt hunc, qui existit, individuum mundum, quem vocant adspectabilem, attente contuearis atque ita, abstractionis ope, generaliore tibi mundi conceptum formes. " Gottsched §.

quid a Philosophis aliud nomine vniuersalitat^{is} insignitur, nisi quod per abstractionem formatum sit?

§. II.

Omnis idea vniuersalis vel specie vel genere absoluitur: Nullum datur tertium. Nam quaeuis idea vniuersalis aut versatur circa individua, eorumque sistit similitudinem, quae Species dicitur; aut versatur circa Species, earumque exhibet similitudinem, quae genus adpellatur. De generibus, quae disputantur, superioribus, cum iis, quae diximus, accuratissime conveniunt. Omne enim genus superiorius in se continet similitudinem generum inferiorum: Quo vero respectu genera inferiora veniunt sub nomine specierum, earumque similitudo accipit nomen generis cum differentiali quadam denominatione

supe-

325. Anfangs, Gr. "Der Begriff einer Welt ist ein allgemeiner Begriff. Weil man sich nun aus den einzelnen Dingen, die wirklich vorhanden sind, durch die Absonderung allgemeine Begriffe machen kann: So werden wir uns auch von einer Welt leicht einen Begriff machen können, wenn wir dieses wirklich vorhandene Weltgebäude betrachten und dasjenige davon weglassen, was es zu einem einzelnen Dinge macht." Et alii, qui Cosmologias methodo Wolffii scripserunt, eandem ingrediuntur viam,

superioris. Fac etiam, fieri posse, ut quis in hac serie generum ad summum usque progrediatur genus, tamen genera superiora respectu generis summi vices specierum semper sustinebunt. Quin! si quis hanc universalium idearum analysin ad remotissimos cogitationum terminos & sic fere in infinitum extendere posset; Membra tamen inferiora specierum & superiora generum nominibus semper insignientur.

§. III.

Quum igitur idea mundi ex mente recentiorum philosophorum, Wolffii methodum sequentium sit idea universalis; (§. I.) Omnis vero idea universalis absolvatur aut specie, aut genere: (§. II.) sequitur, ut idea mundi sit idea sive speciei, sive generis.

§. IV.

Entia, quae in characteribus conveniunt, dicuntur similia. Est igitur similitudo nil, nisi convenientia entium in characteribus. E. g. Cicero, Hortensius, Cato alique Romani in eo conveniunt, quod sint homines, quod gaudeant corpore & anima rationali: Ergo sibi similes dicuntur.

B

§. V.

§. V.

Entia comparare nihil aliud significat, quam convenientiam eorum investigare aut disconvenientiam, e. g. Comparamus quosdam ducatos aut quaedam specula: Quid aliud agimus, quam ut videamus, vtrum in characteribus quibusdam inter se convenient, nec ne?

§. VI.

Quum igitur comparatio investiget convenientiam multorum entium; (§. V.) in hac convenientia autem consistat similitudo: (§. IV.) sequitur, ut similitudo per comparationem investiganda sit.

§. VII.

Comparatio investigat convenientiam aut disconvenientiam multorum entium (§. V.) Ergo sine pluralitate entium comparatio institui nequit.

§. VIII.

SINE PLURALITATE ENTIIUM NULLA DATUR SIMILITUDO.
Nam similitudo nititur convenientia entium in characteri-

racteribus. (§. IV.) Convenientia ista investigatur per comparisonem. (§. V. & VI.) Comparatio autem, cessante entium pluralitate, institui nequit. (§. VII.) Ergo adparet, similitudinem sine pluralitate entium in fumum abire.

§. IX.

Individuum ab hodiernis philosophis ens omnimode determinatum vocatur, i. e. ens, quod aliter, salva sua, quam habet, individualitate, determinari nequit. Simulac enim alias admittit determinationes, non amplius manet idem, quod fuit, individuum. E. g. haec mensa, in qua iam scribo, est ita determinata, vt aliter nullo modo determinari possit, quatenus haec mensa manere debet: Adicias, quaeso, vnicam aliam determinationem sive coloris, sive longitudinis, sive diminutionis sive mutationis loci, non amplius habebis eandem mensam, quam ante adiectas novas determinationes habuisti.

Scholion. Quod si haec individui definitio displiceat, alia eaque forsitan quibusdam clarior in promptu est, qua individuum definitur, quod sit id, quod non possit dividi in plura talia, quale est ipsum adaequate. E. g. Paulus, quatenus adaequate ille Paulus manere debet, non potest in alios Paulos dividi. Hoc scalpellum, quatenus adaequate hoc scalpellum manere debet, in plura scalpella adaequate talia dividi nequit.

B 2

§. X.

§. X.

Species est similitudo individuorum vel essentialium determinationum convenientia, quam multa inter se habent individua. E. g. Vocabulum Templum involvit ideam speciei, quoniam in se continet convenientiam vel similitudinem characterum essentialium multorum templorum individualium e. g. Nicolai, Jacobi, Mariae, Catharinae, Petri, Georgii aliorumque.

§. XI.

IDEA SPECIEI SINE PLURALITATE ENTIIUM FORMARI NEQUIT. Nam species involvit similitudinem individuorum, (§. X.) Similitudo eruitur & investigatur per comparationem, (§. VI.) Comparatio autem nititur entium pluralitate, (§. VII.) Ergo nulla datur idea speciei sine entium pluralitate,

§. XII.

Genus est similitudo sive convenientia specierum. E. g. Animal est vocabulum generis: In se enim continet convenientiam characterum essentialium, qui in equis, cervis, porcis, canibus, Tauris aliisque animalibus deprehenduntur.

§. XIII.

§. XIII.

NULLA DATUR IDEA GENERIS SINE PLURALITATE SPECIERUM. Genus requirit similitudinem specierum: (§. XIII.) similitudo autem requirit pluralitatem entium. (VIII.) Ergo nulla datur idea generis sine pluralitate specierum.

§. XIV.

OMNIA, QUAE EXISTUNT, ENTIA SUNT INDIVIDUA. Nam entia, quae ~~existunt~~, adeo omnimoda gaudent determinatione, ut salva sua, quam habent, existentia, aliter determinari nequeant, dicuntur individua. (§. IX.) Ergo entia actu existentia sunt individua.

§. XV.

MUNDUS HIC PRAESENS ET ADSPECTABILIS EXISTIT, id quod quilibet ex sua ipsius existentia sine ullo colligere potest negotio. Si quis enim mundi existentiam negaret, ipsa negatione eam adstrueret. Nam, qui negat, negando agit. Qui agit, existat, necesse est: Non entis enim nullae sunt adfectiones. Qui vero existit, in mundo existat, oportet, siquidem nullius, praeter Deum, existentia sine conceptu huius mundi concipi potest.

Scholion. Quodsi quis, facta cum idealistis conspiratione, armisque captis, signa nobis inferre auderet, ille, systema Idealistarum nobis minime repugnare, sciat. Mundum enim existere, omnes omnino Idealistae concedere debent. Hic vero mundus utrum sit idealis, an materialis, nobis perinde est, dummodo mundus exiltat.

§. XVI.

Ex his, haectenus expositis in mediumque prolati, sine contradictionis formidine, mundum praesentem hunc et adspectabilem in numerum individuorum omni iuris fundamento esse referendum, perspicere licet. Omne enim ens, actu existens, est individuum. (§. XIV.) Mundus vero hic existit. (§. XV.) Ergo mundus est individuum,

§. XVII.

Praeter hunc adspectabilem, qui sistitur, mundum nullus quum existat alius; ad componendam vero uniuersalem ideam mundi, pluralitas mundorum requiratur (§. §. XI. XIII.) sequitur, nullam de mundo ideam uniuersalem formari posse.

Schol. Qui hic nobis opponere vellet mundos possibiles, illum ante probere oportet, possibiles res unquam fuisse obiecta abstractionis. Possibilium rerum sine respectu ad earum complementum i. e. existentiam praeter absentiam contradictionis nulla alia datur adfectio; hinc nemo cognoscere potest, quaenam sint determinationes essentiales quaeue accidentales. Quum vero cognitio earum ad
abstra-

abstractionem necessario requiratur; (p. pp. logic.) constat, quod
 res possibiles minime obiecta abstractionis esse possint. Quin cer-
 tum me habeo, fore, ut a possibilibus ideas univrsales abstracturus
 ludibrio omnium & risui non solum se exponat, sed etiam no-
 mine Philosophi indignus sit; siquidem, qui possibilis abstractionis
 obiecta constituit, non abstrahere, sed possibilibus adfectiones ad-
 fingere videtur; adfectiones enim rerum possibilium non, nisi ex
 complemento, cognoscuntur. Sic e. g. ex Mundi existentia ad mo-
 dum et rationem eius possibilitatis concludere possumus, ita scilicet
 colligendo, mundum ea tantum ratione possibilem esse, qua
 ratione existit.

§. XVIII.

Exfulante individualium mundorum pluralitate,
 nulla datur mundorum comparatio. (§. VII.) Vbi
 nulla locum obtinet entium comparatio, ibi nulla
 datur similitudo, utpote quae per comparisonem
 investigatur. (§. VI.) Vbi nulla datur similitudo in-
 dividualium mundorum, ibi nulla datur idea speciei
 de mundo. (§. X.) Jam vero vnus duntaxat in-
 dividualis existit mundus. (§. XVII.) Ergo nullam
 nobis formare possumus ideam speciei de mundo
 praesenti.

§. XIX.

Multis inter se collatis speciebus, earumque
 essentialibus determinationibus et characteribus colle-

collectis, idea generis oritur, quippe quae nil, nisi similitudinem determinationum essentialium in speciebus, ad suum genus pertinentibus, exhibet. Quum vero pluralitas specierum desit, sole clarius adparet, ideam generis evanescere debere. Quemadmodum enim ad ideam speciei individuorum: (§. XI.) sic ad ideam generis specierum requiritur pluralitas. (§. XIII.) Ergo etiam nulla datur de mundo idea generis.

§. XX.

Quum igitur omnis idea vniversalis aut specie, aut genere absolvatur; (§. II.) idea mundi vero nec idea speciei, (§. XVIII.) nec generis (§. XIX.) vocari queat: sequitur, ideam mundi nulla ratione nulloque iure nomine et titulo ideae vniversalis praedicari posse.

§. XXI.

Repraesentatio rerum existentium vel individuorum dicitur idea individualis vel singularis. (p. pr. Log.) Mundus praesens existit. (§. XV.) Quidquid existit, est individuum. (§. XIV.) Ergo repraesentatio huius mundi non est idea vniversalis, sed tantummodo individualis et singularis.

§. XXII.

§. XXII.

Descriptio est repraesentatio vel enarratio omnium, quae requiruntur, determinationum essentialium, pariter ac accidentalium, quae in individuo occurrunt. (per def.) Quum vero ideae singulares id praestent; (§. XXI.) sequitur, ut ideae individuales vel singulares descriptionibus adnumerandae sint.

§. XXIII.

Mundi idea est idea individualis vel singularis: (§. XXI.) Ideae vero singulares vel individuales vocantur descriptiones. Ergo idea mundi non est idea universalis, sed nuda descriptio huius praesentis, quem incolimus, mundi.

Schol. Ad destruendam universalitatem ideae mundi, ita quoque & quidem minori forsitan procedere possumus negotio: Mundus existit. (§. XV.) Quidquid existit, est individuum. (§. XIV.) Ergo Mundus est individuum. (§. XVI.) Individuum, quia genus non habet, definiti nequit. (per pp. logic.) Ergo etiam mundus definiti nequit. Quidquid definiti non potest, in id universalis idea cadere non potest, quandoquidem definitio, quia per abstractionem formatur, ideam universalem sub se complectitur. Ergo fieri nulla ratione potest, ut de hoc praesenti mundo universalis idea formari queat.

§. XIV.

Nescio igitur, his excussis, quomodo fieri poterit, ut hi viri, eruditionis gloria non parum con-

spicui, adeo a veritatis tramite aberrando, in id erroris inciderint, sibi que & suis regulis in Logica expositis contradixerint. Si sua, quae conscripserunt publicique iuris fecerunt compendia sive systemata logica inspexissent & ad quae lectores suos ex Cosmologia ad veritatem ideae mundi examinandam remittunt, hunc infaustum haud difficili negotio evitare potuissent gressum. In capite de Abstractione in formandis ideis vniuersalibus semper ad pluralitatem entium adtendere, ea comparare, characteres essentialibus ab accidentalibus separare iubent, et quidem recte: Natura enim abstractionis id involvit. Quodsi huius regulae rationem habuissent, facile ideam de mundo formatam ad hanc regulam exigere eamque examinare potuissent. Non sufficit ad omissionem determinationum individuantium, vt Reuschius, Godschedius et Baumeisterus fecerunt, provocare, aut ad pluralitatem mundorum A. B. C. vt Dihnius M. et Rector huius Lycei meritissimus in libro: *Die Lehre von der Welt*, et sic regulam quidem allegare, sed sine adplicatione. Hoc facile est factu: Demonstrandum potius est, quatenam, vnico existente mundo sint illae determinationes, quae in formanda idea mundi vniuersali omittantur et quomodo separandae et ab essentialibus distinguendae. Demonstrandum

dum est, ubi sint mundi A. B. C. ex quorum
 comparatione idea mundi universalis abstractionis
 ope elicienda sit. Hic Rhodus, hic salta. Equi-
 dem me non fugit, multos possibiles mundos in
 intellectu divino existisse, ex quibus hic praesens
 ceu optimus electus et productus est, sed illi, ut
 iam ante dixi, hic in censum non veniunt. Illu-
 stris igitur Daries, cuius acute iudicandi facultas
 omnibus iampridem innotescit et qui nunquam
 non suis regulis, in Logica traditis, convenienter
 agere consuevit, ne se ipsum redarguat, non eam,
 qua reliqui, ante dicti, nescio quo fato, a veritate
 aberraverunt, calcavit viam, sed aliam eamque
 longe feliciorum, mundum nempe non definiendo,
 sed describendo. "Mundus, ait, est machina, ex
 diversis regionibus DISTANTIBUS, inter se tamen con-
 nexis, eum in finem a DEO composita, ut entia
 finita eaque rationalia in ea habitent.

id
 gica
 ipse
 ly-
 suos
 ami-
 ficili
 de
 em-
 pa-
 sepa-
 stram
 nem
 a ad
 otuif-
 unum
 Bau-
 atem
 ector
 e von
 sine
 tran-
 undo
 idea
 aran-
 tran-
 dum

PHYSICAE

eum est, qui sit mundi A. B. C. ex quibus
 componitur idem mundi universalis abstrahunt
 spe cunctis sic hic Rhodus, hic Sicilia, Sic.
 dum me non fuerit, quibus possit mundos in
 nulli res duno, et ceteris, et ceteris, sic
 sui optus electus et productus est, sic illi, et
 cum ante oculos, sic in coram non verum, sic
 sine ista, quae sunt recte, inveniuntur, sic
 cunctis, inveniuntur, inveniuntur, et ceteris
 tota, inveniuntur, inveniuntur, inveniuntur
 que conductus, et sic, inveniuntur, inveniuntur
 qui, inveniuntur, inveniuntur, inveniuntur
 quibus, inveniuntur, inveniuntur, inveniuntur
 sic, inveniuntur, inveniuntur, inveniuntur
 sic, inveniuntur, inveniuntur, inveniuntur
 sic, inveniuntur, inveniuntur, inveniuntur
 sic, inveniuntur, inveniuntur, inveniuntur
 sic, inveniuntur, inveniuntur, inveniuntur
 sic, inveniuntur, inveniuntur, inveniuntur
 sic, inveniuntur, inveniuntur, inveniuntur

VIRO-IUUENI ORNATISSIMO,

HUIUS DISSERTATIONIS RESPON-

DENTI EXERCITATISSIMO.

S. P. D.

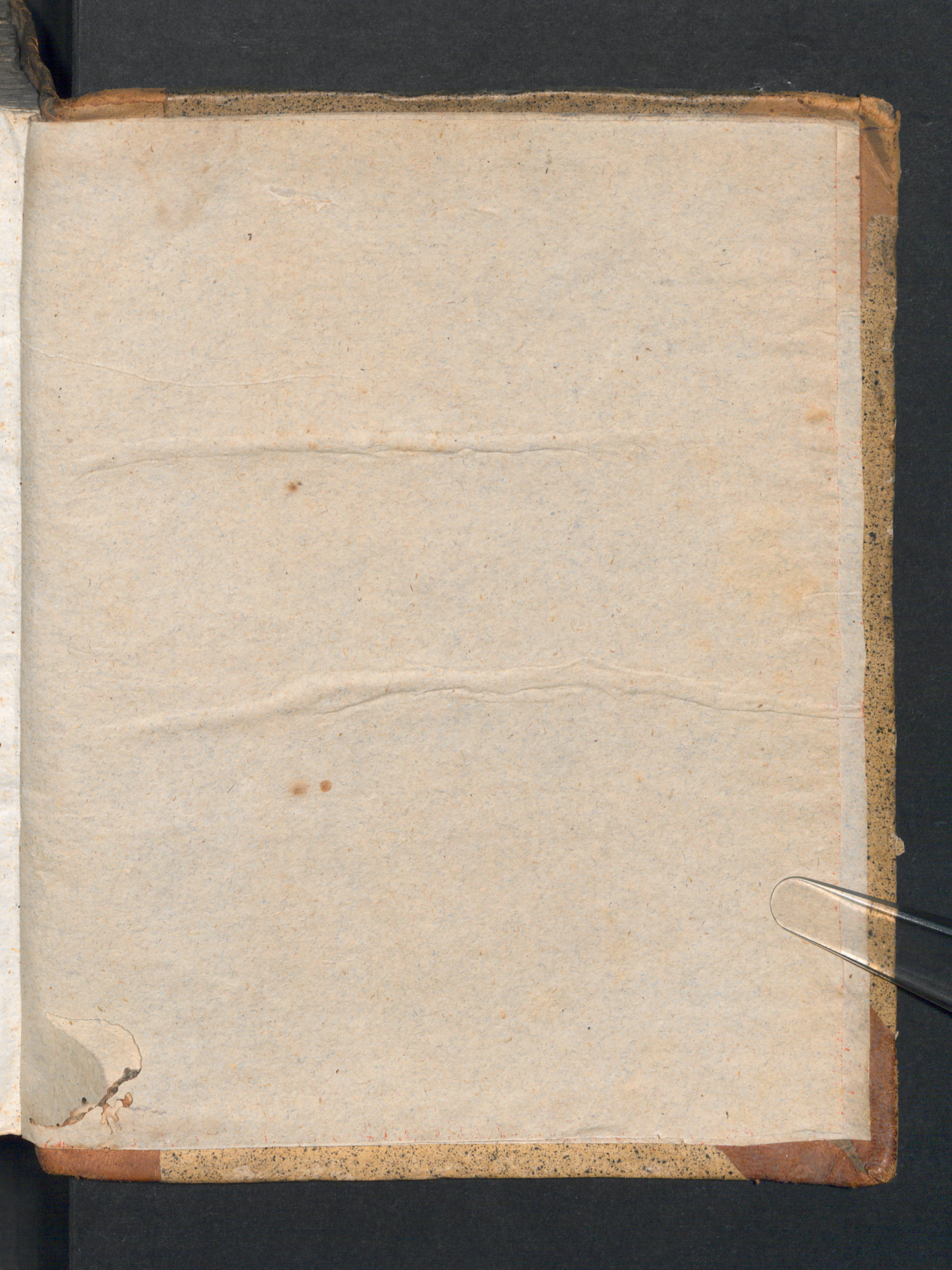
P R A E S E S.

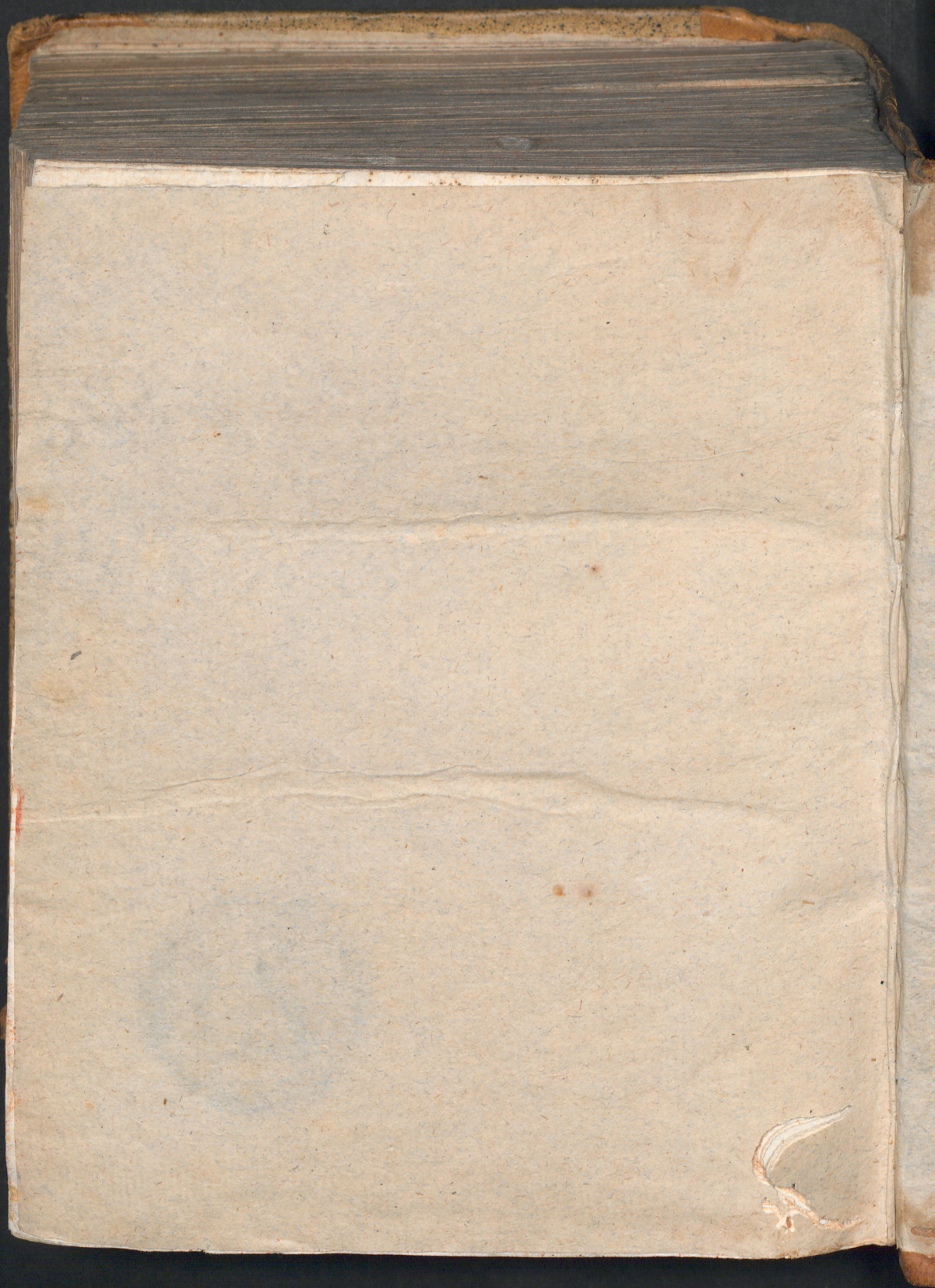
In academiam abiturus, VIR-IUENIS ORNATISSIME, vulgarem abeundi ritum modumque respuis, dissertationem publice defendendo. Recte facis: Sic itur ad astra: Sic Tui honoratissimi parentes, reliqui tecum cognationis vinculo coniuncti et omnes, qui TIBI bene cupiunt, non solum vident, TE non male tempus in schola nostra per omne spatium, quo lectionibus nostris interfuisse licuit, collocasse, potius ita, vt iuuenem ad veram eruditionis laudem aspirantem decet, transegisse: Sed etiam commilitones ad eundem, modo vllus in ipsis ad honorem stimulus resideat, discendi ardorem certissime excitabuntur. Plerique hactenus, proh dolor! ne primis quidem literarum rudimentis instructi et immatura saepe aetate in academias avolarunt. DEUS id mali in posterum avertat, vtpote quod inutilissimos

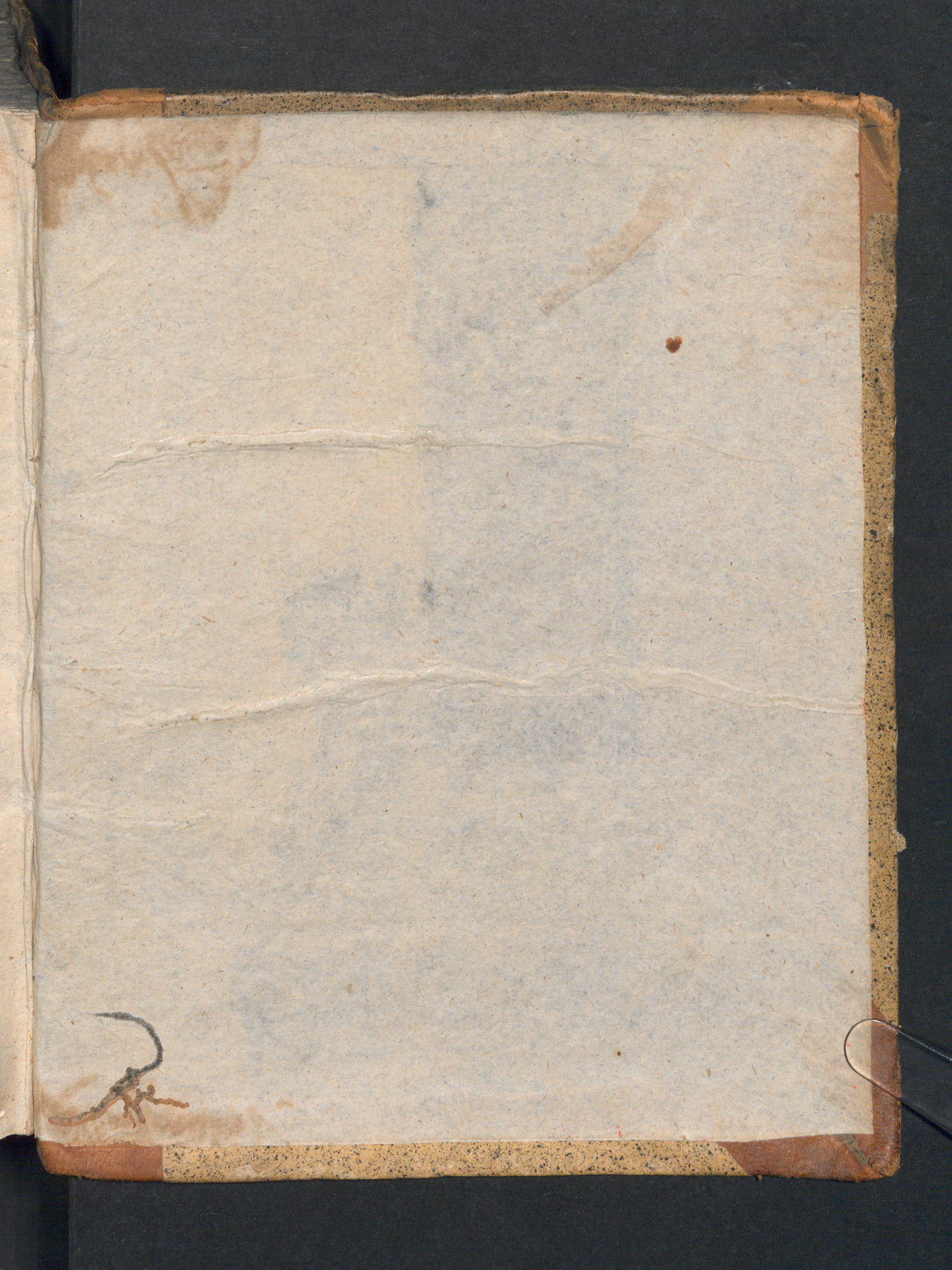
simos Reipublicae parit homines. Tibi vero, VIR-
JUVENIS ORNATISSIME, de hoc specimine gratulor, et
sicut ex sincero animi adfectu opto, vt hac, qua
feliciter incepisti, via pergas, sic non dubito, ^{quod}
honoratissimi Tui parentes et cognati verissimam
voluptatem et patria certissimum fructum ex fu-
turis Tuis laboribus capturi sint. Dedi prid.
Cal. April. MDCCLVI.

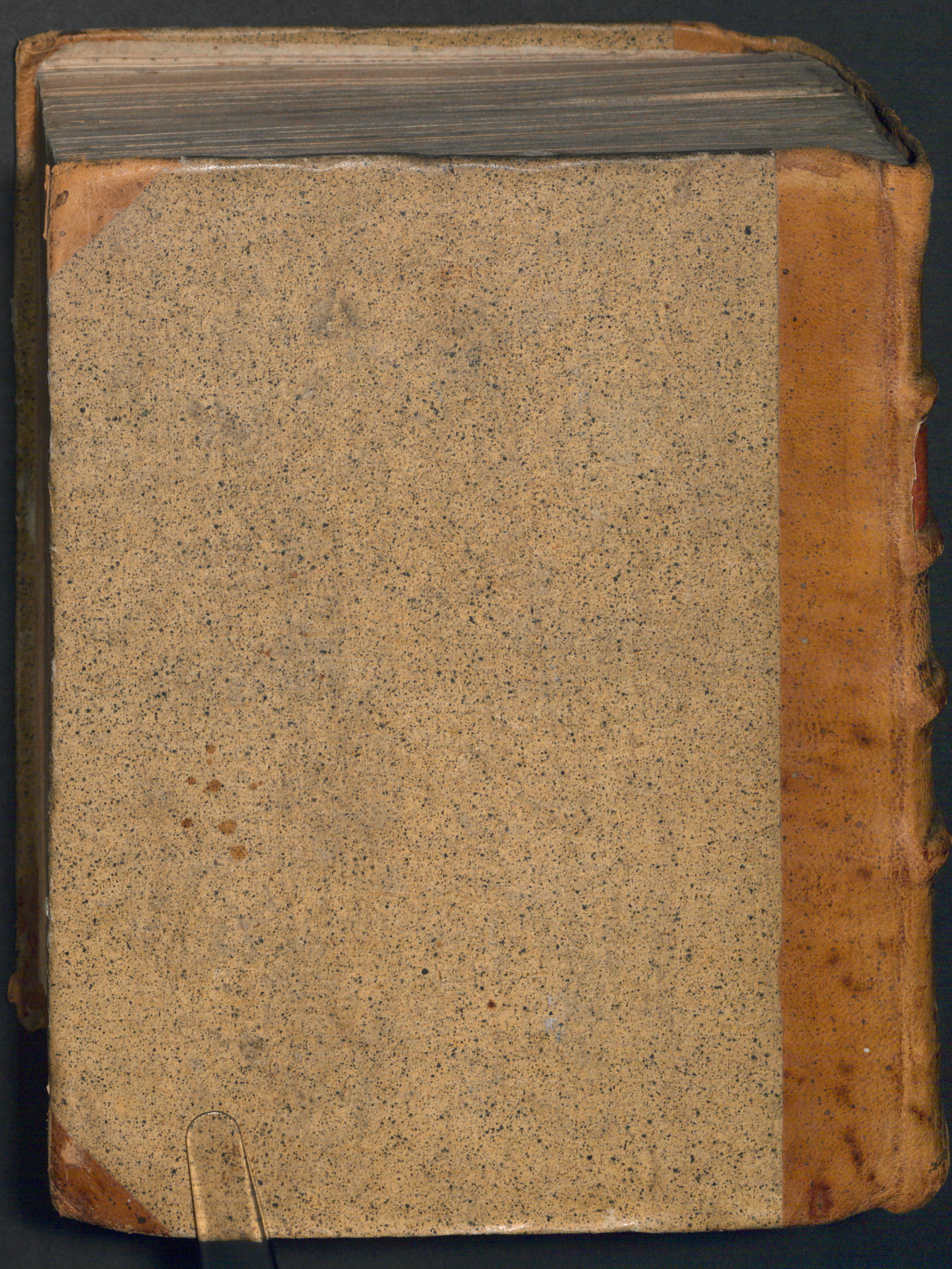
P R A E F A T I O

In academijs sicutur Vir-Juvenis ORNATISSIME
vulgarem abendi tunc modumque resus, diller
etiam publice detendebat. Resse facis: Sic tunc
ad aliter: Sic Tui honoratissimi parentes, respici
cum cognationis vinculo conuincti et conuicti, qui
Tui bene cupiunt, non solum vident, Te non tunc
le tempus in schola nostra per omne spatum, pro
lectionibus nostris interuallu licuit collocare, potius
ita, vt inueniam ad veram eruditionis iudicem ad-
stantem docet transgisse: Sed etiam communitio-
nes ad eandem, modo vltis in ipis ad honorem
stipulis referat, dicendi ardorem certissime exci-
tantur. Huiusmodi huiusmodi, prohi dolor, ne pu-
tus, quidem huiusmodi iudicem iudicem et iudicem
tunc tunc tunc in academijs evoluant. Dico
id mali in postum videri, videri quod iudicem
tunc

§. X.

Species est similitudo individuorum vel essen-
determinationum convenientia, quam multa
habent individua. E. g. Vocabulum
involvit ideam speciei, quoniam in se
convenientiam vel similitudinem caracte-
rium multorum templorum individua-
lium Nicolai, Jacobi, Mariae, Catharinae, Pe-
tri, et aliorumque.

§. XI.

IDEA PLURALITATE ENTIUM FORMARI
NEQUIT. N. g. Vocabulum involvit similitudinem indivi-
duorum, (§. X.) Similitudo eruitur & investigatur
per comparationem (§. VI.) Comparatio autem
nititur entium (§. VII.) Ergo nulla
datur idea speciei a pluralitate.

Genus est similitudo convenientia specie-
rum. E. g. Animal est genus: In
se enim continet convenientiam specierum essen-
tialium, qui in equis, cervis, et aliorumque, Tau-
ris aliisque animalibus deprehenditur.

XIII.

